

Особености на конституционното устройство на Русия

1. Същност на държавното устройство на Руската Федерация

Държавното устройство на Руската Федерация се определя от Конституцията, която е приета през 1993 година. Федерацията е съставна държавна общност, която включва федералната държава и държавите – федерати.

Федералната държава включва като свои части федератите, но те запазват своята държавна самостоятелност. Федерализмът е начин за вертикално разделение на властта между федералната държава и федератите като две различни държавни организации. Всяка от тях учредява и упражнява своя държавна власт, като двете нива на властта са координирани и същевременно независими едно от друго. Федерацията е образувана на конституционно-правно основание. Конституирането ѝ става чрез приемане на федералната конституция.

Федералната държава обединява населението и територията на федератите в едно цяло, върху което упражнява собствена федерална власт. Тази власт е първична и произтича от съвкупната обединена общност. Всички граждани на федератите стават граждани и на федерацията.

Автономните териториални общности се различават съществено от чисто административните териториални общности – муниципалитети. Първо, муниципалитетите се създават със закона, докато автономните области се признават със закон. Автономните области съществуват обективно като исторически или географски дадености.

Обстоятелството, че населението на Руската федерация е полиетническо по състав, че включва национални малцинства и те се признават от държавата, в никакъв случай не може да обоснове претенции за автономия. От една страна защото липсва историческа традиция. От друга страна, самата Рамкова конвенция за защита на националните малцинства, както и другите международни актове за защита правата на човека, гарантират индивидуални, а не колективни права.

Автономните общности имат значително по-широка компетентност. Тя е отразена в самия термин “автономос” (собствени закони). Автономните общности формират собствено законодателно тяло и упражняват собствена законодателна власт. Кръгът на законодателната компетентност на тези органи е определен в конституцията на Руската федерация. Автономните области осъществяват и своя изпълнителна власт и формират съответни органи – правителства.

Същевременно автономията е ограничена и се осъществява под контрола на централната власт. Това е една от разликите на автономните области спрямо федератите в съюзната държава. Друга разлика е тази, че автономните области не са самостоятелни държавни образувания. Тяхното съществуване зависи от държавата.

Властта на федералната държава е самостоятелна и независима. Федералната държава има свой законодателен орган и свои органи на изпълнителна и съдебна власт. Законодателното тяло е двукамерно.

Възможността на федералната държава да увеличава или ограничава своята компетентност е заложена във федералната конституция чрез модела на съотношение с федератната власт.

Федералната държава е носител на собствен държавен суверенитет и е самостоятелен субект на международното право.

Конституцията на Руската Федерация е приета след огромна политическо-конституционна криза през 1992- 1993 г

През декември 1991 г. Руската Федерация е обявена за независима държава. Водещата роля на Комунистическата партия отпада, а руския парламент е преименуван на “Дума”, както в разцвета на Царската Руска Империя. Според Конституцията от 1994 г. Русия е провъзгласена за демократична федерация с републиканска форма на управление. Начело на държавата стои президент, който определя вътрешната и външна политика, назначава членовете на правителството, отчасти притежава законодателна власт и специално има отношение към практичните проблеми.

Противостояването в политическата власт на Русия произхожда следствие на

промените в конституционното устройство, новата Конституция и социално-икономическото развитие на РФ. Президентът настоява за бързо приемане на новата Конституция, засилване на президентската власт и либерализиране на икономическите реформи. От друга страна, Върховния Съвет и Събранието на народните депутати — за съхраняване на цялата власт на парламента, и против излишни, необмислени реформи („шокова терапия“), при провеждане на радикалните икономически реформи.

Поддръжниците на Върховния Съвет се уповават на действащата Конституция, съгласно, която (страница 104) висш орган на държавната власт на Руската Федерация е парламентът. Според мнението на президента Елцин, има „двусмисленост“ в действащата Конституция. И това идва оттам, че президента е положил клетва да спазва Конституцията, но в същото време неговите пълномощия са конституционално ограничени.

Действащата руска конституция е приета на 12 декември 1993 година на всенароден референдум наскоро след въоръжените стълкновения в центъра на Москва между привържениците на Борис Елцин и опозиционния му Върховен Съвет. Екстремалната политическа атмосфера, в която тя се е подготвяла и приемала, в съчетание със стремежа към укрепване на крайно отслабената държава и с традиционните представи за “ правилната държава “ - всичко това е предопределило първата и основополагаща особеност на съвременната руска демокрация - нейния своеобразен конституционен дизайн.

2. Държавна власт в Русия

Русия е полупрезидентска република, при която държавен глава е президентът на Руската Федерация, който се явява също и върховен главнокомандващ на въоръжените сили.

Полупрезидентското управление е републиканска проекция на конституционната монархия. Мястото на наследствения монарх е заето от избран президент. Президентът е държавен глава, но за разлика от президента при парламентарното управление той изпълнява реални, а не символични функции. Той има прерогативи, които го извеждат от сферата на “неутралната” власт. Основанието за това е неговият пряк избор. Той се избира от суверена непосредствено или при посредничеството на

“големи избиратели” по американски образец.

Парламентарният държавен глава, независимо дали е наследствен монарх или парламентарно избран президент, остава само символ и няма легитимност, сравнима с тази на народните представители. Президент, избран въз основа на всеобщо изборително право, е равен по легитимност с парламента. Оттук произтичат политическата сила и могъщество на президента, залегнали в полупрезидентското управление.

Същността на полупрезидентското управление е в участието на президента в изпълнителната власт. Той я разделя с министър-председателя и е неин ръководител.

Правомощията на президента са:

- Правомощия като държавен глава:
- да осигури мерки за обезпечаване на държавния суверенитет на Русия;
- да осигури съгласуването на функционирането на органите на държавната власт;

- да определя основните елементи на вътрешната и външната политика на Русия;
- да представлява Руската федерация в страната и чужбина.
- Правомощия в изпълнителната власт:
- да назначава министър-председателя (съгласувано с парламента);
- да председателства заседанията на правителството;
- да взема решение за оставката на правителството;
- да прекратява актове на правителството, ако те са в противоречие с основните закони на страната и международните договорености;
- Правомощия в съдебната власт:
- да предлага кандидатури за висши съдии;
- да предлага кандидатури за генерален прокурор;
- да назначава съдиите във федералните съдилища.
- Правомощия като главнокомандващ на въоръжените сили на Русия:
- да формира и оглавява Съвета за безопасност на Русия;
- да утвърждава военната доктрина;
- да назначава и освобождава главнокомандващите на родовете войска;
- да въвежда и прекратява военно положение на територията на страната.
- Правомощия в международните отношения:
- да ръководи външната политика на Русия;
- да назначава и уволнява дипломатическите представители на страната;
- да преговаря и подписва международни договорености;

- Правомощия в законодателната власт:
- да разпуска Парламента в съответствие с конституцията;
- да назначава провеждането на избори за Дума;
- да подписва и обнародва законите, приети от Парламента;
- да прави веднъж годишно обръщение към народните депутати.
- Други правомощия:
- да обявява референдуми;
- да назначава администрацията на президента;
- да награждава с държавни отличия;
- да помилва осъдени на смърт.

Представителен и законодателен орган на Руската Федерация е двукамерно Федерално Събрание на Руската Федерация, което се състои от: Съвет на Федерацията и Държавна Дума. В Съвета на Федерацията влизат по двама представителя от всеки регион на Русия.

Половината от депутатите в Държавната Дума се избират по едномандатни окръзи по мажоритарната система, втората половина - по партийни списъци на основата на пропорционалната система. Напоследък мажоритарните елементи бяха премахнати.

Членовете на Федералното Събрание се избират веднъж на 4 години.

Изпълнителната власт се осъществява от правителството на Руската Федерация. Председателя на правителството се назначава от президента със съгласието на държавната дума.

Руският президент, съгласно конституцията, определя основните насоки на външната и вътрешната политика. С други думи, той притежава своеобразен монопол върху определянето на стратегията за развитие на държавата. Същевременно, парламентът няма пълномощия за ефективен контрол върху спецслужбите и другите силови ведомства. Президентът има право да издава укази, които, съгласно член 93 на Руската Конституция, действат като закон. При това положение, освен всичко друго, той е и законодател, в отделни случаи, наравно с парламента.

Федералното събрание на РФ не участва, според Конституцията, във формирането на правителството. Държавната дума дава само съгласие за назначаване на министър-председателя, чиято кандидатура се внася от президента. В случай, че парламентът откаже да даде съгласие, той се разпуска и се назначават нови избори. Освен това, руският парламент няма пълноценни контролиращи пълномощия. Той няма право и не може да контролира както цялостната работа на правителството, така и работата на отделните министерства и ведомства. Единственият орган за парламентарен контрол, съгласно Конституцията, е Сметната палата на РФ, която се сформира от парламента и има право да проверява по какъв начин правителството осъществява бюджетните разходи. Но тази функция от страна на назначеното от парламента и специално за това упълномощено ведомство е много ограничена и тясно специализирана форма на парламентарен контрол.

Руският парламент няма никакви други контролиращи пълномощия. Федералното събрание не може да създава комисии за разследване на каквото и да е било, даже ако става дума за разкрити факти на корупция, на престъпления по служба или на нанесени щети на държавата от страна на чиновници.

Единственият монопол, независимо, че това е принципно важна функция, който принадлежи на парламента, е приемането на закони. Но и в този случай неговите възможности са твърде ограничени от правото на президентското вето и от задължителното предварително одобрение на мнозинството законопроекти от правителството. А също така, от политическата зависимост от изпълнителната власт, когато тя успява да създаде в Думата президентско мнозинство.

В регионите законодателните събрания се избират по смесена система. Особеност на съвременния руски демократичен модел се състои в своеобразието на неговата избирателна система. Само в един случай (засега) се провеждат избори на базата на партийни листи (в този случай могат да се пренебрегнат трите регионални изключения), а именно - при избора на Държавната Дума на Руската Федерация. Всъщност, и при тях от 450 депутата само половината се избират по партийни листи. Другата половина се избира в обикновени мажоритарни избирателни окръзи. Държавният глава - президентът се избира (вече три пъти) като независим. На регионално равнище партийни листи засега няма (има само три изключения от общо 89 региона).

Мнозинството от кандидатите в регионите и на местно равнище се издигат като формално независими от "група избиратели". В тази ситуация на преден план закономерно се открояват два фактора за успешен избор - пари и административна

власт.

От 12 декември 2004 година Владимир Путин подписва закон за утвърждаването на главите на субектите на РФ от регионалните парламенти по предложение на президента на РФ. Законът заменя всенародните губернаторски избори с процедурата „даване на пълномощия от висшето длъжностно лице на РФ“.

Законът допуска разпускане на регионалните парламенти в случай на неприемане от него на кандидатурата, предложена от Президента. Губернаторите се назначават за срок от 5 години и могат да заемат своя пост неограничен брой пъти.

3. Конституционен съд

Конституционният съд на Руската Федерация (КС РФ) е една от новите конституционни юрисдикции, възникнали в началото на 90-те години на 20 век.

КС РФ изминава сложен път на преустройство (две конституции и два специални закона) с промени в правомощията му, като натрупва вече значителна практика. От 1997 г. започнаха да се обнародват систематични сборници с постановленията и определенията на КС РФ. В сборниците са включени всички постановления на съда и голям брой избрани определения. Всеки от тях е снабден с обширен справочен апарат (таблици, показалци и др.).

Съдебните органи на страната (в това число и висшите) се намират в опосредствана зависимост от президента. Това става възможно поради факта, че съгласно Конституцията, президентът внася в Съвета на Федерацията (втората палата на парламента) кандидатурите за членове на Конституционния съд, Върховния съд, Висшия арбитражен съд на Русия. С други думи, кандидатурите на съдиите във висшите съдебни органи могат да бъдат предлагани само от държавния глава. Главната инстанция по обвинението и надзора за съблюдаване на законодателството - Прокуратурата, също е силно зависима от президента.